

Henryk Bogacki

"Volk Gotts im Werden : gesammelte Studien", Dominikus Koster, Mainz 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/1, 200-201

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

archiwalnych dotyczących tego soboru, jak również po szczegółowych studiach nad nimi⁶. Choć więc nasza znajomość przebiegu przedostatniego soboru wzrasta powoli, szybciej dostrzegamy zmianę perspektywy w ocenie jego wyników. Zmianę tę zawdzięczamy nie tyle powiększającemu się dystansowi czasowemu, co przeobrażeniom zachodzącym w teologii dzięki uchwałom II Soboru Watykańskiego. Obecnie łatwiej oceniamy osiągnięcia Vaticanum I, wyraźniej też dostrzegamy braki, nieodłącznie towarzyszące wszystkim soborom na równi z wszelkimi przejawami w Kościele, gdzie występuje element ludzki.

Z okazji rocznicy, wykładowcy Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Monachijskiego wygłosili w r. 1970 cykl wykładów poświęconych I Soborowi Watykańskiemu. Nie zamierzano ogarnąć całości problemów soboru, lecz każdy wykładowca poruszał zagadnienia związane z przedmiotem własnych zainteresowań. Niniejsza książka prezentuje te wykłady. Wartość ich jest rozmaita. Im ogólniejsze tematy poruszają autorzy, tym częściej ograniczają się do powtarzania stwierdzeń wcześniej znanych. Natomiast studia szczegółowe podają wiele interesujących wyników. Trzeba tu wymienić przede wszystkim dwa artykuły: P. Stockmeier, *Der Fall des Papstes Honorius und das Erste Vatikanische Konzil* (s. 109—130) oraz J. Speigl, *Das Traditionsprinzip des Vinzenz von Lerinum: id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est* (Common. 2). *Ein unglückliches Argument gegen die Definition der Unfehlbarkeit des Papstes* (s. 131—150). Jednakże artykuły o szerszych zagadnieniach są także pożyteczne dla tego czytelnika, który nie zajmował się bliżej dziejami I Soboru Watykańskiego. Otrzymuje on wiele informacji o postawie Kościoła i papieży wieku XIX, dowiaduje się o wpływie tzw. mniejszości soborowej na tekst uchwał Vaticanum I, jak również znajduje omówienie zasadniczych punktów tych uchwał.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

M. Dominikus KOSTER OP, *Volk Gottes im Werden. Gesammelte Studien*, wyd. Hans-Dieter Langer OP i Otto Hermann Pesch OP, Mainz 1971, Matthias-Grünewald-Verlag, s. X + 278 (*Walberberger Studien der Albertus-Magnus-Akademie, Theologische Reihe*, t. 7).

Z okazji 70-tej rocznicy urodzin M. D. Koster a współbracia zakonni wydali niektóre prace teologiczne jubilata. Zostały one — zgodnie z tematyką zainteresowań autora — zgrupowane w trzech działach: teoria poznania teologicznego, chrystologia i mariologia, eklezjologia. W końcowym dodatku (s. 195—272) opublikowano ponownie rozprawę *Ekklesiologie im Werden* (Paderborn 1940), która zyskała Kosterowi niemały rozgłos w teologii, dzięki dyskusjom i sprzeciwom przez dzieło to sprowokowanym. Autor zajął tam stanowisko względem ówczesnego stanu eklezjologii. Stwierdził, że nauka ta znajduje się jeszcze w stadium „przedteologicznym” i daleko jej do właściwego ujęcia. Eklezjologię trzeba dopiero stworzyć. Koster krytycznie ocenił wartość pojęcia Ciała Mistycznego dla systematyzacji teologii Kościoła, gdyż jego zdaniem nie wyraża ono istoty Kościoła. Odpowiedniejszym jest pojęcie ludu Bożego. Niewątpliwie było to śmiałe wystąpienie na tle ówczesnego zafascynowania teologii ideą Ciała Mistycznego przy jednoczesnym wyprowadzaniu z niej zbyt dalekich wniosków. Choć encyklika *Mystici*

⁶ Por. np. *Die Universität Würzburg und das erste vatikanische Konzil. Ein Beitrag zur Kirchen- und Geistesgeschichte des 19. Jahrhunderts*, tom I: *Würzburger Professoren und Dozenten als Mitarbeiter und Gutachter vor Beginn des Konzils*, wyd. Theobald Freudenberger, Neustadt a. d. Aisch 1969, s. 483.

Corporis (1943 r.) zdawała się przekreślać podstawową tezę Koster a, przyszłość przyznała mu rację. W przedstawianiu idei Kościoła Sobór Watykański II przywrócił pojęciu ludu Bożego należne miejsce. Tymczasem eklezjologia, nawet w trzydzieści lat po ukazaniu się książki Koster a, nadal nie osiągnęła właściwego poziomu teologicznego, a nawet pogłębiła się niepewność i rozbieżności w sposobie jej ujmowania.

Koleje poglądów wyrażonych w *Ekklesiologie im Werden* są charakterystyczne dla recepcji myśli Koster a w teologii. Nie należy on do głośnych teologów, łatwo zyskujących uznanie i szybko zaliczanych do „modnych”. Cechuje go jednak oryginalność i trafność intuicji teologicznej, która początkowo budzi opory, lecz stopniowo zdobywa zwolenników, a nawet zwycięża. Dobrze się stało, że zebrano ważniejsze artykuły Koster a w jeden tom, gdyż ułatwi to należyłą ocenę i przyjęcie słusznych poglądów tego teologa.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Jean Michel HANSENS SJ, *La liturgie d'Hippolyte. Documents et études*, Roma 1970; Libreria Editrice dell'Università Gregoriana, s. 312.

Jest to już drugie dzieło tegoż autora poświęcone liturgii Hipolita. W pierwszym (*La liturgie d'Hippolyte. Ses documents—Son titulaire—Ses origines et son caractère*, Roma 1959, s. 547) autor dokonał przeglądu prawie wszystkich liturgii starożytnych w celu wykazania aleksandryjskiego charakteru liturgii Hipolita. Niniejsza praca zawiera synoptyczne zestawienie materiałów dotyczących tzw. *Apostoliké parádosis*. Jest to, jak wiadomo, starożytny dokument kościelny, znany od dawna w wersji koptyjskiej, etiopskiej i arabskiej ze zbioru *Synodos Kościoła aleksandryjskiego*. Stąd niekiedy nazywano go również *Egipską konstytucją kościelną*.

W rzeczywistości okazało się — wykazał to w 1916 r. R. H. Connolly (*The so-called Egyptian Church Order and Derived Documents*) — że jest to autentyczne dzieło Hipolita Rzymskiego. Mimo sprzeciwu niektórych badaczy (Lorentz, Engberding, Nautin, wśród nich również Hanssens), autorstwo to nie zostało podważone w sposób przekonywający. W każdym razie pewne elementy treściowe wskazują wyraźnie na redaktora rzymskiego z okresu, kiedy tego rodzaju zbiory przepisów prawno-liturgicznych można było układać dowolnie. Ich autor prezentuje jedynie schemat ogólny, typ idealny i fakultatywny liturgii, nie zaś rzeczywistą liturgię rzymską III w.

Zbiór ten znany był redaktorowi *Constitutiones apostolorum*, aleksandryjskiego *Synodos* oraz autorowi wersji łacińskiej. Od połowy IV w. krążył on wtopiony w *Canones apostolorum* i dołączony do *Didascalia apostolorum*. Nie zachował się on w wersji oryginalnej, lecz w postaci różnych przekładów i adaptacji (koptyjskiej, arabskiej i etiopskiej, oraz częściowo w wersji łacińskiej pochodzącej prawdopodobnie z połowy IV w.). Prócz tego posłużył on jako źródło do ks. VIII *Constitutiones apostolorum* oraz innych tego rodzaju zbiorów. Stąd próby jego rekonstrukcji.

Takiej próby rekonstrukcji dokonał ostatnio Dom B. Botte OSB (*La tradition apostolique d'après les anciennes versions*, Paris 1968). Jednak edycję dzieła nie zrealizował. Mimo wyjątkowej znajomości dokumentacji odnoszącej się do *parádosis*, doszedł on do przekonania, że nie może wydać dzieła nieistniejącego. Uznał on natomiast za rzecz możliwą dokonanie próby rekonstrukcji tego zbioru. Dokonał tego zresztą, według powszechnej opinii znawców, w sposób znakomity. Niemniej praca Hanssensa nie straciła racji bytu. Przeciwnie, jest ona doskonałym dopełnieniem dzieła Botte'a.

Główna wartość tej pracy polega na tym, że dostarcza ona historykowi wy-czerpujące, jasne i uporządkowane zestawienie wszystkich materiałów i do-